

BAITURSYNULY
UNIVERSITY

«АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ
АТЫНДАҒЫ ҚОСТАНАЙ Өңірлік
УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

ҚМПИ ЖАРШЫСЫ

КӨПСАЛАЛЫ
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ
МНОГОПРОФИЛЬНЫЙ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

№ 1
2025

ISSN 2310-3353

PUBLISHINGS
K S P I

Қ М П И
ЖАРШЫСЫ

ВЕСТНИК
К Г П И

2025 ж., қаңтар, №1 (77)
Журнал 2005 ж. қаңтардан бастап шығады
Жылына төрт рет шығады

Құрылтайшы: *Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті*

Бас редактор: *Қуанышбаев С. Б.*, география ғылымдарының докторы, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ, Қазақстан.

Бас редактордың орынбасары: *Жарлығасов Ж.Б.*, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ, Қазақстан.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

Әлімбаев А.Е., философия докторы (PhD), А.К. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты, Қазақстан.

Емин Атасой, PhD докторы, Улудаг университеті, Бурса қ., Түркия.

Зоя Микниене, докторы, (PhD) Литва денсаулық туралы ғылым университеті, Каунас қ., Литва Республикасы.

Качев Д.А., философия ғылымдарының кандидаты, тарих магистрі, «Челябі мемлекеттік университеті» ЖББ ФМБББМ Қостанай филиалы, Қазақстан.

Ксембаева С.К., педагогика ғылымдарының кандидаты, «Торайғыров университеті» КЕАҚ, Қазақстан.

Лина Анастасова, әлеуметтану ғылымдарының докторы, Бургас еркін университеті, Бургас қ., Болгария.

Медетов Н.А., физика-математика ғылымдарының докторы, «Ш. Уалиханов атындағы Көкшетау университеті» КЕАҚ, Қазақстан.

Мишулина О.В., экономика ғылымдарының докторы, «Челябі мемлекеттік университеті» ЖББ ФМБББМ Қостанай филиалы, Қазақстан.

Соловьев С.А., биология ғылымдарының докторы, Новосібір мемлекеттік экономика және басқару университеті, Ресей.

Скоруходов Д.М., техника ғылымдарының кандидаты, «Ресей мемлекеттік аграрлық университеті – К.А. Тимирязев атындағы Мәскеу ауыл шаруашылық академиясы» ЖББ ФМБББМ, Ресей.

Сычева И.Н., ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, «Ресей мемлекеттік аграрлық университеті – К.А. Тимирязев атындағы Мәскеу ауыл шаруашылық академиясы» ЖББ ФМБББМ, Ресей.

Ташев А.Н., экология бойынша биология ғылымдарының кандидаты, орман шаруашылығы университеті, София қ., Болгария.

Уразбоев Г.У., физика-математика ғылымдарының докторы, Ургенч мемлекеттік университеті, Өзбекстан.

Тіркеу туралы куәлік №5452-Ж
Қазақстан Республикасының ақпарат министрлігімен 17.09.2004 берілген.
Мерзімді баспа басылымын қайта есепке алу 07.11.2023 ж.
Жазылу бойынша индексі 74081

Редакцияның мекен-жайы:

110000, Қостанай қ., Байтұрсынұлы к., 47
(Редакциялық-баспа бөлімі)
Тел.: 8(7142) 51-11-76

© Ахмет Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университеті

№1 (77), январь 2025 г.
Издается с января 2005 года
Выходит 4 раза в год

Учредитель: *Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы*

Главный редактор: *Куанышбаев С.Б.*, доктор географических наук, КРУ имени Ахмет Байтұрсынұлы, Казахстан.

Заместитель главного редактора: *Жарлыгасов Ж.Б.*, кандидат сельскохозяйственных наук, КРУ имени Ахмет Байтұрсынұлы, Казахстан.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Алимбаев А.Е., доктор философии (PhD), Евразийский гуманитарный институт имени А.К.Кусаинова, Казахстан.

Емин Атасой, доктор PhD, Университет Улудаг, г. Бурса, Турция.

Зоя Микниене, доктор (PhD), Литовский университет наук здоровья, г. Каунас, Республика Литва.

Качеев Д.А., кандидат философских наук, магистр истории, Костанайский филиал ФГБОУ ВО «ЧелГУ», Казахстан.

Ксембаева С.К., кандидат педагогических наук, НАО «Торайгыров университет», Казахстан.

Лина Анастасова, доктор социологии, Бургасский свободный университет, г. Бургас, Болгария.

Медетов Н.А., доктор физико-математических наук, НАО «Кокшетауский университет им. Ш.Уалиханова», Казахстан.

Мишулина О.В., доктор экономических наук, Костанайский филиал ФГБОУ ВО «ЧелГУ», Казахстан.

Соловьев С.А., доктор биологических наук, Новосибирский государственный университет экономики и управления, Россия.

Скорыходов Д.М., кандидат технических наук, ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА имени К.А. Тимирязева, Россия.

Сычева И.Н., кандидат сельскохозяйственных наук, ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА имени К.А. Тимирязева, Россия.

Ташев А.Н., кандидат биологических наук по экологии, Лесотехнический университет, г. София, Болгария.

Уразбоев Г.У., доктор физико-математических наук, Ургенчский государственный университет, Узбекистан.

Свидетельство о регистрации № 5452-Ж
выдано Министерством информации Республики Казахстан 17.09.2004 г.
Переучёт периодического печатного издания 07.11.2023 г.
Подписной индекс 74081

Адрес редакции:

110000, г. Костанай, ул. Байтұрсынұлы, 47
(Редакционно-издательский отдел)
Тел.: 8(7142) 51-11-76

Бекмагамбетова Майсара Жаугаштиновна – тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Есенгельды Эльвира Кайратқызы – «6В01701 – Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу бағдарламасының 3-курс студенті, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Бекбосынова Асия Хасановна – кандидат филологических наук, ассоциированный профессор, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Бекмагамбетова Майсара Жаугаштиновна – кандидат исторических наук, ассоциированный профессор, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Есенгельды Эльвира Кайратқызы – студентка 3 курса ОП «6В01701 – Казахский язык и литература», Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Bekbossynova Assiya Khasanovna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

Bekmagambetova Maissara Zhaugashtinovna – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

Yessengeldy Elvira Kairatkyzy – 3-year student, «6В01701 – Kazakh language and literature» educational program, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

ӘӘЖ 82

Исова, Э.А.,

филология ғылымдарының кандидаты,
тіл және әдебиет теория кафедрасы,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ,
Қостанай қ., Қазақстан Республикасы

Азимхан, Д.А.,

«6В01701 – Қазақ тілі мен әдебиеті»
ББ 4-курс студенті,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ,
Қостанай қ., Қазақстан Республикасы

ДУЛАТ ИСАБЕКОВТЫҢ «ЕСКЕРТКІШ» ӘҢГІМЕСІНІҢ КӨРКЕМДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Түйін

Бұл мақалада жазушы Дулат Исабековтың «Ескерткіш» әңгімесінің көркемдік ерекшеліктері талданған. Мақала авторы аталмыш көркем туындының негізгі идеясы мен тақырыбын, ойы мен бейнесін айқындай отырып, шығармада кездесетін көркемдік бейнелерді айшықтай түседі. Жалпылай алғанда, жазушы Дулат Исабековтың «Ескерткіш» әңгімесі жан-жақты талданған.

Түйінді сөздер: градация, теңеу, метафора, метонимия, синекдоха.

1 Кіріспе

Әдебиет деп аталатын айдынды көштің бел ортасында жүріп, әлі күнге дейін оқырманның ортасында кемел де келелі шығармаларымен жасап келе жатқан жазушы Дулат

Исабеков туындылары руханиятымыздың асыл мұрасы екені сөзсіз. Оның тәрбиелік мәні зор тағылымды повестері, ирониялық ерекшеліктері оқырманның айызын қандыра әңгімелері, сан алуан ойға жетелейтін көлемді романдары қазақ әдебиетінің басты мұратына айналғалы да біршама уақыттың жүзі болды. Біз де осы бір мәселені жүйелей отырып, жазушының «Ескерткіш» әңгімесінің көркемдік ерекшеліктерін талдауды жөн көрдік. Аталмыш шығарманы талдамас бұрын, жазушының шығармашылық ғұмыры турасында жан-жақты толғанып көргенді абзал санадық.

Дулат Исабековтың шығармашылық өмір жолы ерте басталады. 1963 жылы басылып шыққан Қазақстан жазушыларының «Замандастар» атты әңгімелер жинағында оның «Жолда» деп аталатын алғашқы әңгімесі жарық көреді осы кезден бастап қаламгердің «Лениншіл жас» гезетінде «Шойынқұлақ» атты әңгімесі газет бетінде жарық көріп, кейінірек өзінің жеке «Бекет» атты жинағы басылып шығады.

2 Материалдар мен әдістер

Өткен ғасырдың 70-80 жылдары «Ащы бал», «Мазасыз күндер», «Қара шаңырақ», «Тіршілік» повестері мен әңгімелер жинақтары, одан соң «Қарғын» романы жарық көрді. Келесі кезекте аудармаларына назар аударатын болсақ, қаламгердің бірқатар шығармалары орыс тіліне аударылып «Полынь», «Отчий дом», «Сметение», «Новоселье в старом доме» деген атпен басылған екен. Сондай-ақ, оның театр сахнасында табысты қойылып, көрермен жүрегіне жол тапқан «Редактордың қабылдау күндері», «Әпке», «Ертеңгі күту», «Мұрагерлер», «Алыстан келген ананас», «Кішкентай ауыл» т.б. пьесалары да өнер сүйер қауымға жақсы таныс екенін білеміз. Тіпті кейбір шығармаларына көркем фильмдерде түсірілген болатын. Мәселен, «Гаухан тас», «Дермене», «Тіршілік» атты повестері. Ол кісі, сондай-ақ, халықаралық ПЕН-клуб сыйлығының лауреаты болып табылды. Ең алғашқы әңгімесі «Шойынқұлақтан» бастап ширек ғасыр ғажуықуақытішінде жазушы қаламынан көптеген туындылар дүниегекелді. Д.Исабеков шығармашылығының болашақ бағыт-бағдарынайқын бағамдатқан алғашқы повестері – «Гаухартас» пен «Пері мен періште» болды. Адамгершіліктің әлеуметтік құндылықтың, одан өрбитін махаббат пен мейірімділікті кіршіксіз сақтай білудің парыз екендігін жан-жақты зерделеген «Гаухартас», «Мазасызкүндер», «Пері мен періште», «Қарғын» ұлттық әдебиетіміздің гуманистік құрамын байытқан дүниелер. Бұл шығармалар адамгершілік үшін тек қилы замандар емес, күнделікті тіршіліктің, тұрмыстың нөзі де қатал сын болатынын ұғындыратын шығармалар қатарынан орын алады.

3-4 Нәтижелер мен талқылаулар

Осындай шығармаларының ішінде жазушының «Ескерткіш» әңгімесіне назар аударатын болсақ, жазушының шығармашылық ғұмырындағы ең көрнекті туындыларының бірі саналады. Жазушының бұл әңгімесі ирониялық сарказм мен юморлық элементтерден құралған. Шығарманы оқи отырып, сіз кейіпкерлердің аңғалдығына, олардың табан астында шығаратын мінезіне таңдана қарап оқимыз. Міне, осындай юмор арқылы әңгімені жазу арқылы Дулат Исабеков іргелі ойларды да тоғыта түседі. Мәселен, осы әңгімесінде ол кеңестік кезеңдегі ұрда-жақ, асыра сілтеу, жеке басқа табынушылық секілді адами сол заманның проблемалық мәселелерін көрсете отырып, оның бүгінгі күнге дейін жалғасын тауып отырғандығын байқап, оның бүгінгі күнде де әлі өзекті мәселе екенін көреміз.

Қаламгердің «Ескерткіш» әңгімесінде көркемдеуіш құралдар мен бейнелі образдарды айқын әрі нақты қолданған. Соның ішінде жазушы метафораға көбірек мән беріп, өте шебер қолданған деп есептеймін. Жалпы көркемдеуіш құралдарының ішіндегі қазақ әдебиетінде метафораға қатысты жан-жақты анықтама берген. Аристотель: «Метафора табиғатында жұмбақтылық бар», – деп анықтама берген. «Метафора» терминін қазақ тіл білімінде алғаш қолданған – белгілі ғалым А.Байтұрсынов. Ол өзінің «Әдебиет танытқыш» деген еңбегінде метафора ұғымын «ауыстыру» деп атайды. А.Байтұрсыновтан соң метафораға тілдік тұрғыдан анықтама беріп, талдау жасаған ғалымдар – Р.Барлыбаев пен Б.Хасанов. *Метафора*

көркем шығарманың белді көркемдегіш құралының бірі болатын болса, Дулат Исабековтың «Ескерткіш» әңгімесінде бұл шебер қолданыс тапқан. Мысалы:

Аудандық партия комитетінің секретары Жанайдаров ертеңгілік кабинетіне келіп, шешініп, шашын тарап, иығына түскен ақ қайызғақтарын сілкіп, креслосына отыра бергені сол еді, оң жақ бұрыштағы телефон оның отырғанын күтіп тұрғандай аяқ асты безілдеп ала жөнелді [Таңдамалы, 456-б.].

Осы сөйлемдегі «телефон безілдеді» тіркесі метафораның үлгісі саналады. Бұл тіркесте негізгі образды «безілдеу» етістігі айқындап отыр. Яғни, тұтас сөйлемнің ажарын ашуда, телефонның соғылуындағы бейнені көрсетуде осы етістіктің атқарар үлесі басымырақ. Ғылыми энциклопедиялық сөздікте бұл сөздің «безек қағу», «зарлау», «безектеу», «шырқырау» секілді мағыналары қоса келтірілген.

Жұрттың көзі енді ұйқыға ене бергенде шотландық ағылшын көрпесі өртенгендей баж етіп орнынан атып тұрды [Таңдамалы, 460-б.].

Бұл сөйлемдегі «көрпесі өртенгендей баж етті» деген жолдар анық метафораның үлгісі.

Теміржол көпірінің қасында ескерткіш деген не тәйірі! Қалтаға салып кететін қуыршақ емес пе? [Таңдамалы, 460-б.].

Бұл сөйлемдегі «қалтаға салып кететін қуыршақ» дегені метафора болып саналады.

Келесі кезекте теңеуге тоқталамыз. Теңеу – заттың, құбылыстың ерекше белгілерін, қасиетін, сапасын көрсетпей-ақ, оны басқа затпен, құбылыспен салыстыра суреттеу. Теңеу - дай, -дей, -тай, -тей жұрнақтары арқылы, «секілді, сияқты» деген шылаулармен, «ұқсап, құсап» деген сөздер арқылы жасалады. Мысалы, Дулат Исабековтың «Ескерткіш» әңгімесіндегі кездесетін теңеулерді талдап көрейік.

Жанайдаров жылан сорып жатқан құрбақадай табан асты шала-жансар күйге көшті [Таңдамалы, 456-б.].

Бұл сөйлемдегі «құрбақадай» теңеуі «-дай» қосымшасы арқылы жасалып тұр. Яғни, Жанайдаровтың сол сәттегі күйін көрсету мақсатында жазушы оның кейпін «жылан сорып жатқан құрбақадай» деп келтіреді.

Бұрыштамадан бұрыштама соғылып, бұрыштама соғатын сау жер қалмаған соң тілдей-тілдей сілтемелер жапсырылып, Жанайдаровтың алдына әулиенің басындағы шеңгелдей сәусілдеп әрең жетті [Таңдамалы, 457-б.].

Бұл сөйлемде екі теңеу кездеседі. Құрмалас сөйлемнің алғашқы жай сөйлеміндегі «тілдей» теңеуі «-дей» қосымшасы арқылы жасалып, заттың жұқалығын, жіңішкелігін аңғартып тұр. Екінші жай сөйлемдегі «шеңгелдей» теңеуі «-дей» қосымшасы арқылы жасалып, орталыққа жіберілген хаттың шеңгел секілді сәусілдеп әрең жеткендігі айтылған. Бұл жерде жазушы екі теңеуді де өте сәтті қолданғаны көрініп тұр.

Кабинетке көздері шөлдің құдығындай шүңірейген, сақалдарының ар жағында не нәрсе жатқаны белгісіз, бірі шашын өріп тастаған, екіншісінің шашы иығын жапқан екі жігіт кіріп келгенде Жанайдаров селк ете қалды [Таңдамалы, 457-б.].

«Құдығындай» теңеуі «-дай» қосымшасы арқылы түзіліп, өте сәтті оралым болып шыққан. Жазушы бұл жерде мүсін жасаушылардың бірінің көзін «шөлдің құдығындай» деп әжуа етеді.

Ақыры олар Әштенді ұзатылған қыздай киіндіріп, екеуі екі жағынан сүйемелдеп үйден алып шыққанда «уһ» деп демдерін бір-ақ алды [Таңдамалы, 459-б.].

Осы тұстағы «қыздай» теңеуі «-дай» қосымшасы арқылы түзілген. Яғни жазушы осы сөйлемді әрлендіру үшін Әштенді «ұзатылған қыздай киіндіріп» тіркесін қолданады.

Оларға қар аралас жаңбырдай өтірік-шыны аралас жауап беріп жатқанда, қас қылғандай обком хатшысы да қастарына кеп әңгімені ұйып тыңдай қапты [Таңдамалы, 460-б.].

Осы сөйлемдегі «жаңбырдай» теңеуі алдыңғы сөздермен тіркесе отырып, керемет образ тудырған. «-Дай» қосымшасы арқылы жасалынуы арқылы «қар аралас жаңбырдай» тіркесі сол оқиғаның басты көрінісінен хабар береді.

Жазушы сонымен қатар әгімесінде градацияны да әдемі қолданған. Дамыту (градация) – алдыңғы сөзден соңғы сөздің, алдыңғы ой-пікірден кейінгі лебіздің, әдепкі құбылыстан екінші құбылыстың екпін қуатының күшейіп, өсіп отыруы. Бұл көркемдік тәсіл құрылыс, жүйесі ұқсас бірыңғай сөйлемдердің іріктеліп шығуына, ой-пікірдің өткір, әсерлі айтылуына әрі мағыналық өрістің кеңеюіне кең еріс ашады. Келесі кезекте Дулат Исабековтың «Ескерткіш» әңгімесінде кездесетін градацияларға талдауға көшсек.

Бірақ Әштен қашан да Әштен ғой, бір күні қызу күйінде паркке барып, бір жігіттің қызын биге шақырып, ол шықпай, оның арты жанжалға, жанжал төбелеске айналып, ақыры Әштеннің сары белдеулі машинамен «қайтуына» тура келді [Таңдамалы, 458-б.].

Жазушының бұл әңгімесінде градиция, яғни дамыту құралы да кездеседі. Осы сөйлемдегі Әштеннің іс-әрекеті дамыта отырып баяндалған. Сөйлемдегі «оның арты жанжалға, жанжал төбелеске айналып» деген жолдағы бір мәселенің жанжалға, жанжалдан төбелеске айналғаны дамыту құралы арқылы түсіндірілген.

Болгариядан! Қашан! Ертең? Уһ! Жо-жоқ! Түнімен ұйықтаған жоқ едім, шаршап отырғандықтан шығар. Жарайды, күтеміз!.. [Таңдамалы, 461-б.].

Осы сөйлемдегі «Болгариядан! Қашан! Ертең? Уһ! Жо-жоқ!» деген жолдар бірінен кейін бірін дамыта түседі.

Қаламгер шығармасынан Синекдоха да табылған. Бұл метонимияға жақын, өйткені синекдоха да екі ұғымның іргелестігі арқылы жасалады. Мұның метонимиядан айырмасы мынада: метонимияда сандық айырмашылық болмайды; ал синекдохада сандық айырмашылық болады. Егер сан жағынан айырма болмаса, синекдоха болмайды. Синекдохада бір ұғымды екінші ұғымға ауыстырғанда: бірі – үлкен, екіншісі – кіші; бірі – жалпы, екіншісі – жалқы; бірі – бүтін, екіншісі – бөлшек болуы қажет. Енді «Ескерткіш» әңгімесінде кездесетін синекдохаға тоқталамыз.

Біздің жақ та қарап қалмай обком хатшысы жауап сөз сөйлеп, белгісіз жұмысшыға қойылып отырған ескерткіш дүние жүзінде бірінші екенін айтты [Таңдамалы, 459-б.].

Жазушы Дулат Исабеков өзінің осы әңгімесінде синекдоха, яғни мегзеу көркемдеуіш құралын да сәтті қолдана білген. Жоғарыда көрсетілген сөйлемдегі «біздің жақ» деген тіркес келтірілген. Бұл жерде бұл тіркес белгілі бір топтың бағытын, жиынын айтады. Яғни, бұл жерде тек қана бір жиын ғана емес, оның бірнеше екенін жеткізіп тұр. Осы тұста сөйлеп тұрғандардың бірнеше адам екенін аңғартып тұр.

Ең соңғысы Метонимия. Троптың (құбылтудың) бір түрі. Өзара байланысты балама ұғымдарды қолдану, құбылыс орнына оның ерекше қасиетін көрсету. Метафорада ауыспалы, астарлы мағына екі нәрсенің ұқсастығы негізінде туындаса, метонимияда олардың жалғастығы, айрықша белгісі арқылы пайда болады. Жазушының «Ескерткіш» әңгімесінде кездесетін метонимияға талдау жасасақ:

▸ Тек бұдан бұрынғы оқиғаны айтып қоймасын деп аупарткомның шофері оған үш күнде бір рет «сарыағаштың суын» апарып беріп тұрады деседі [Таңдамалы, 459-б.].

Осы шығармадағы ең үздік образдардың бірі ретінде «сарыағаштың суы» деген тіркесті айтуымызға болады. Яғни, бұл ішімдік, арақ дегенді білдіреді. Осы бір сөздің орнына «сарыағаштың суы» деген тіркесті қолдану арқылы жазушы Дулат Исабеков ерекше тіркесті тудырған.

5 Қорытынды

Дулат Исабеков өзінің шығармашылық ғұмырында халқының рухани қорын барынша толықтырған тұлға. Қазақ әдебиетінің айдынды көшінің бел ортасында келе жатқан оның есімі бүгінде барша оқырманға таныс. Оның қоғамдық, әлеуметтік мәселелерді қозғайтын шығармалары қалың көпшіліктің көңілінен шығып келеді. Соның ішінде, бүгін біз талдаған

«Ескерткіш» әңгімесі де бірқатар мәселелерді айғақтай түсетіні айқын. Біз де өз шама-шарқымыз келгенше, бұл әңгімені көркемдік ерекшеліктері тұрғысынан жан-жақты талдадық. Қорыта келе, Дулат Исабековтың «Ескерткіш» әңгімесі бірқатар проблемалық мәселелерді көтере отырып, әдебиеттің теориялық қағидаттарына толыққанды жауап беретін бірден-бір шығарма деп атауымызға толық негіз бар.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Исабеков Д. Таңдамалы: 2 томдық. – Алматы: Жазушы, 1993. – 491 б.
- 2 Исабеков Д. Жазумен өткен қырық жыл // Егемен Қазақстан, 21 ақпан. – 2001. – №39.
- 3 <https://bilim-all.kz/article/8239-Eskertkish>.
- 4 <https://www.oinet.kz/e/action/ShowInfo.php?classid=36&id=27547>.

ИСОВА, Э.А., АЗИМХАН, Д.А.

ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАССКАЗА ДУЛАТА ИСАБЕКОВА «ЕСКЕРТКІШ»

В этой статье анализируются художественные особенности рассказа Дулата Исабекова «Памятник». Авторы статьи, раскрывая основную идею и тему произведения, акцентируют внимание на его мысли и образах, выделяя художественные образы, встречающиеся в рассказе. В целом, рассказ Дулата Исабекова «Памятник» всесторонне проанализирован.

Ключевые слова: градация, сравнение, метафора, метонимия, синекдоха.

ISSOVA, E.A., AZIMKHAN, D.A.

ARTISTIC FEATURES OF DULAT ISSABEKOV'S STORY «YESKERTKISH»

This article analyzes the artistic features of the story “The Monument” by Dulat Issabekov. The author of the article highlights the main idea and theme of the story, emphasizing its thoughts and imagery, and accentuating the artistic images. Overall, Dulat Issabekov's story “The Monument” is thoroughly analyzed.

Keywords: gradation, analogy, metaphor, metonymy, synecdoche.

Авторлар туралы мәліметтер:

Исова Эльмира Әділханқызы – филология ғылымдарының кандидаты, тіл және әдебиет теория кафедрасы, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Азимхан Диана Аскарқызы – «6B01701 – Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу бағдарламасының 4 курс студенті, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Исова Эльмира Адильхановна – кандидат филологических наук, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Азимхан Диана Аскарқызы – студентка 4 курса ОП «6B01701 – Казахский язык и литература», Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Issova Elmira Adilkhanovna – Candidate of Philological Sciences, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

Azimkhan Diana Askarovna – 4-year student, «6B01701 – Kazakh language and literature» educational program, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

МАЗМҰНЫ

ГУМАНИТАРЛЫҚ ЖӘНЕ ӨНЕР ҒЫЛЫМДАРЫ

Безаубекова А.Д., Мәлікзада А.М., Айтқазы Ә.А. М. Мақатаев «Аққулар ұйықтағанда» поэмасы 3

Бекбосынова А.Х., Бекмагамбетова М.Ж., Бейбітова Н.Б. Сайын Мұратбеков «Жусан иісі» повесіндегі – Аян бейнесі 10

Бекбосынова А.Х., Бекмагамбетова М.Ж., Дуйсенбаева К.Е. Бердібек Соқпақбаевтың «Балалық шаққа саяхат» повесіндегі «балалық шақ» концептісі 18

Бекбосынова А.Х., Бекмагамбетова М.Ж., Есенгельды Ә.Қ. Бердібек Соқпақбаевтың «Ана жүрегі» шығармасындағы бала тағдыры 23

Исова Э.А., Азимхан Д.А. Дулат Исабековтың «Ескерткіш» әңгімесінің көркемдік ерекшеліктері..... 28

Исова Э.А., Атығай Ш.С. Қошке Кеменгерұлының педагогикалық мұрасы: тіл тазалығы және білім беру әдістемесі 33

Исова Э.А., Шахметова М.А. І. Жансүгіровтің «Қолбала» поэмасының көркемдік ерекшеліктері..... 39

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫ

Брагина Т.М., Приезжих Ю.В. Қостанай облысындағы қарағайдың сабақты зиянкестері – ұзын мүйізді қоңыздарға шолу (coleoptera, cerambicadae)..... 44

Майер Ф.Ф. Яновский класының негізінде құрылған жұлдыз тәрізді функциялардың кейбір кластары туралы..... 50

Майер Ф.Ф., Хабдуллина Г.Ж. Якубовскийдің жұлдыз тәрізді функциялар класындағы Бернацкийдің интегралды операторы 56

Тастанов М.Г., Жарлыгасова Э.З. Кездейсоқ процесстер..... 64

Тастанов М.Ф., Нургельдина А.Е. Монте-Карло әдістерінің жалпы схемасы..... 74

ИНЖИНИРИНГ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯ

Амантаев М.А., Абитов Т.А., Азбергенев Е.Т., Красильников Я.С. Дөңгелек қозғалысын кинематикалық модельдеу 87

Балтабекова И.Ж., Жунусова Г.С., Саидов А.М., Калитка Д.А. Матча шай қосылған ашытқы нан өндірісінің болашағы 92

Кравченко Р.И., Золотухин Е.А., Амантаев М.А., Караев А.К. Жеңіл автомобиль қозғалтқышын теңестіру әдісін әзірлеу..... 98

Нам Д. Генеративті адверсарлық желілерді (gan) өкпе обырының КТ суреттерін генерациялау үшін қолдану 105

Семибаламут А.В., Золотухин Е.А., Медиткали И.Е., Кушибаева Д.Р. Өртүрлі серпімділік қасиеттері бар серпімді элементтер негізінде суспензияның серпімділік сипаттамаларын бағалау..... 113

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ЖӘНЕ ВЕТЕРИНАРИЯ ҒЫЛЫМДАРЫ

Бейшов Р.С., Алитанова М.К. Жаздық бидай мен арпаның ауруларға төзімділігіне әртүрлі қорғаныш және ынталандыру қосылыстардың әсері..... 121

Бейшов Р.С., Барсакбаева М.Б. Қостанай қаласының жанармай құю станцияларында мұнай өнімдерімен ластанған топырақ микрофлорасының биоремедиациялық қалпына келтіру әлеуетін практикалық тұрғыда зерттеу 127

Бейшов Р.С., Смаилова А.И. Топырақтың ауыр металдармен ластануы және олардың өсімдіктерге әсерін зерттеу..... 136

Саидов А.М. Цифрландыру жағдайында АӨК мамандарының кәсіби құзыреттілігін дамыту: цифрлық платформа тұжырымдамасы..... 143

ӘЛЕУМЕТТІК ҒЫЛЫМДАР

<i>Абылай П.С.</i> «Математикалық логика» пәнін болашақ педагогтерге оқытудың маңыздылығы және мазмұндық ерекшеліктері	151
<i>Саидов А.М., Раисова Ж.Х.</i> Білім беру процесін трансформациялаудағы инновациялық технологиялар мен цифрландырудың рөлі.....	155
<i>Шалгимбекова К.С., Айтмағамбетов Е.Ж.</i> Колледж оқушыларының кәсіби өзін-өзі айқындауының мәні мен ерекшеліктері	162
<i>Шалгимбекова К.С., Шупотаев С.М.</i> Мектеп оқушыларының қазіргі білім беру жағдайындағы ерік қасиеттері және оның сипаттары.....	168
АВТОРЛАРДЫҢ НАЗАРЫНА	174

СОДЕРЖАНИЕ

ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ И ИСКУССТВО

Безаубекова А.Д., Маликзада А.М., Айтказы А.А. Поэма М. Макатаева «Когда спят лебеди»..... 3

Бекбосынова А.Х., Бекмагамбетова М.Ж., Бейбітова Н.Б. Образ Аяна в повести Сайына Муратбекова «Запах полыни» 10

Бекбосынова А.Х., Бекмагамбетова М.Ж., Дуйсенбаева К.Е. Концепция «детство» в повести Бердибека Сокпакбаева «Путешествие в детство» 18

Бекбосынова А.Х., Бекмагамбетова М.Ж., Есенгельды Э.Қ. Судьба ребенка в произведении Бердибека Сокпакбаева «Материнское сердце» 23

Исова Э.А., Азимхан Д.А. Художественные особенности рассказа Дулата Исабекова «Ескерткіш»..... 28

Исова Э.А., Атыгай Ш.С. Педагогическое наследие Кошке Кеменгерулы: чистота языка и методика образования..... 33

Исова Э.А., Шахметова М.А. Художественные особенности поэмы И. Жансугурова «Қолбала» 39

ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ

Брагина Т.М., Приезжих Ю.В. Обзор жуков усачей (coleoptera, cerambicadae) – стволовых вредителей сосны в Костанайской области..... 44

Майер Ф.Ф. О некоторых классах почти звездообразных функций, построенных на базе класса Яновского..... 50

Майер Ф.Ф., Хабдуллина Г.Ж. Интегральный оператор Бернацкого на классе звездообразных функций Якубовского..... 56

Тастанов М.Г., Жарлыгасова Э.З. Случайные процессы 64

Тастанов М.Г., Нургельдина А.Е. Общая схема методов Монте-Карло..... 74

ИНЖИНИРИНГ И ТЕХНОЛОГИИ

Амантаев М.А., Абитов Т.А., Азбергенев Е.Т., Красильников Я.С. Кинематическое моделирование движения колеса 87

Балтабекова И.Ж., Жунусова Г.С., Саидов А.М., Калитка Д.А. Перспективы производства хлеба на закваске с добавлением матча чая 92

Кравченко Р.И., Золотухин Е.А., Амантаев М.А., Караев А.К. Разработка способа балансировки движителя легкового автомобиля..... 98

Нам Д. Применение моделей ганов для генерации КТ снимков рака легкого 105

Семибаламут А.В., Золотухин Е.А., Медиткали И.Е., Кушибаева Д.Р. Оценка упругой характеристики подвески на основе эластичных элементов с различными упругими свойствами..... 113

СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЕ, ВЕТЕРИНАРНЫЕ НАУКИ

Бейшов Р.С., Алитанова М.К. Влияние защитно-стимулирующих составов на устойчивость к болезням яровой пшеницы и ячменя 121

Бейшов Р.С., Барсакбаева М.Б. Практическое исследование биоремедиационного восстановительного потенциала почвенной микрофлоры, загрязненной нефтепродуктами, на автозаправочных станциях г. Костанай..... 127

Бейшов Р.С., Смаилова А.И. Исследование загрязнение почвы тяжелыми металлами и их воздействие на растения..... 136

Саидов А.М. Развитие профессиональных компетенций специалистов АПК в условиях цифровизации: концепция цифровой платформы 143

СОЦИАЛЬНЫЕ НАУКИ

<i>Абылай П.С.</i> Важность и содержательные особенности преподавания предмета «математическая логика» будущим педагогам.....	151
<i>Саидов А.М., Раисова Ж.Х.</i> Роль инновационных технологий и цифровизации в трансформации образовательного процесса	155
<i>Шалгимбекова К.С., Айтмагамбетов Е.Ж.</i> Сущность и особенности профессионального самоопределения учащихся колледжа	162
<i>Шалгимбекова К.С., Шупотаев С.М.</i> Волевые качества школьников и их особенности в современных образовательных условиях	168
ИНФОРМАЦИЯ ДЛЯ АВТОРОВ	177

CONTENT

HUMANITIES AND ARTS

Bezaubekova A.D., Malikzada A.M., Aitkazy A.A. M. Makatayev’s poem «When swans sleep» 3
Bekbossynova A.Kh., Bekmagambetova M.Zh., Beibitova N.B. The character of Ayan in Saiyn Muratbekov’s story «The Scent of the Wormwood» 10
Bekbossynova A.Kh., Bekmagambetova M.Zh., Duissenbayeva K.Y. The concept of childhood in Berdibek Sokpakbayev's novel «Journey to Childhood» 18
Bekbossynova A.Kh., Bekmagambetova M.Zh., Yessengeldy E.K. The fate of a child in Berdibek Sokpakbayev's novel «A Mother's Heart» 23
Isova E.A., Azimkhan D.A. Artistic features of Dulat Issabekov’s story «Yeskertkish» 28
Isova E.A., Atygay Sh.S. Koshke Kemengeruly’s pedagogical heritage: language purity and teaching methodology 33
Isova E.A., Shakhmetova M.A. Artistic features of I. Zhansugurov's poem «Kolbala» 39

NATURAL SCIENCES

Bragina T. M., Priezzhikh, Yu.V. Review of longicorn beetles (coleoptera, cerambicadae) – stem pests of pine in Kostanay region 44
Mayer F.F. On some classes of close-to-starlike functions based on the Yanovskiy class 50
Mayer F.F., Khabdullina G.Zh. Bernatskiy integral operator on the class of Yakubovskiy starlike functions 56
Tastanov M.G., Zharlygassova E.Z. Random processes 64
Tastanov M.G., Nurgeldina A.Y. Monte Carlo methods design scheme 74

ENGINEERING AND TECHNOLOGY

Amantayev M.A., Abitov T.A., Azbergenov Y.T., Krasilnikov Ya.S. Kinematic modelling of wheel movement 87
Baltabekova I.Zh., Zhunussova G.S., Saidov A.M., Kalitka D.A. Prospects of matcha sourdough bread production 92
Kravchenko R.I., Zolotukhin Y.A., Amantayev M.A., Karayev A.K. Development of a method for balancing a passenger car propeller unit 98
Nam D. Application of generative adversarial neural networks for lung cancer CT image segmentation 105
Semibalamut A.V., Zolotukhin Y.A., Meditkali I.Y., Kushibayeva D.R. Evaluation of the elastic characteristics of a suspension based on elastic elements with different elastic properties 113

AGRICULTURAL, VETERINARY SCIENCES

Beishov R.S., Alitanova M.K. The effect of protective and stimulating compounds on disease resistance of spring wheat and barley 121
Beishov R.S., Barsakbayeva M.B. Empirical research of bioremediation recovery potential of soil microflora contaminated with oil products at gas stations in Kostanay 127
Beishov R.S., Smailova A.I. Research of soil pollution by heavy metals and their effects on plants 136
Saidov A.M. Development of professional competences of agro-industrial specialists in the context of digitalization: the concept of a digital platform 143

SOCIAL SCIENCES

Abylay P.S. The importance and key content-specific features of teaching the subject "mathematical logic" to future educators 151
Saidov A.M., Raissova Zh.Kh. The role of innovative technologies and digitalization in the educational process transformation 155

<i>Shalgimbekova K.S., Aitmagambetov Y.Z.</i> The essence and features of professional self-determination of college students	162
<i>Shalgimbekova K.S., Shalgimbekova K.S.</i> Volitional qualities of schoolchildren and their characteristics in modern educational conditions	168
INFORMATION FOR AUTHORS	180

Редактор, корректор: *А. Симонова*
Корректорлар: *Б. Сыздыкова, Т. Цай*
Компьютерлік беттеу: *С. Красикова*

Редактор, корректор: *А. Симонова*
Корректоры: *Б. Сыздыкова, Т. Цай*
Компьютерная верстка: *С. Красикова*

Басуға 15.01.2025 ж. берілді.
Пішімі 60x84/8. Көлемі 14,1 б.т.
Тапсырыс № 003

Подписано в печать 15.01.2025 г.
Формат 60x84/8. Объем 14,1 п.л.
Заказ № 003

Ахмете Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университетіндегі
редакциялық-баспа бөлімінде басылған
Қостанай қ., Байтұрсынов к., 47

Отпечатано в редакционно-издательском отделе
Костанайского регионального университета
имени Ахмет Байтұрсынұлы
г. Костанай, ул. Байтұрсынова, 47